

§1. Nhắc lại và bổ sung các khái niệm về hàm số

1. Khái niệm hàm số

• Nếu đại lượng y phụ thuộc vào đại lượng thay đổi x sao cho với mỗi giá trị của x , ta luôn xác định được chỉ một giá trị tương ứng của y thì y được gọi là *hàm số* của x , và x được gọi là *biến số*.

• Hàm số có thể được cho bằng bảng hoặc bằng công thức,...

Ví dụ 1

a) y là hàm số của x được cho bằng bảng sau :

x	$\frac{1}{3}$	$\frac{1}{2}$	1	2	3	4
y	6	4	2	1	$\frac{2}{3}$	$\frac{1}{2}$

b) y là hàm số của x được cho bằng công thức :

$$y = 2x ; \quad y = 2x + 3 ; \quad y = \frac{4}{x}.$$

• Khi hàm số được cho bằng công thức $y = f(x)$, ta hiểu rằng biến số x chỉ lấy những giá trị mà tại đó $f(x)$ xác định. Chẳng hạn, ở các ví dụ trên, giá trị của các biểu thức $2x$, $2x + 3$ luôn luôn xác định với mọi giá trị của x nên trong các hàm số $y = 2x$ và $y = 2x + 3$, biến số x có thể lấy những giá trị tùy ý ; còn trong hàm số $y = \frac{4}{x}$, biến số x chỉ lấy những giá trị khác 0,

vì giá trị của biểu thức $\frac{4}{x}$ không xác định khi $x = 0$.

- Khi y là hàm số của x , ta có thể viết $y = f(x)$, $y = g(x)$,... Ví dụ, đối với hàm số $y = 2x + 3$, ta còn có thể viết $y = f(x) = 2x + 3$; khi đó, thay cho câu "Khi x bằng 3 thì giá trị tương ứng của y là 9", ta viết $f(3) = 9$.

- Khi x thay đổi mà y luôn nhận một giá trị không đổi thì hàm số y được gọi là *hàm hằng*.

?1 Cho hàm số $y = f(x) = \frac{1}{2}x + 5$.

Tính $f(0)$; $f(1)$; $f(2)$; $f(3)$; $f(-2)$; $f(-10)$.

2. Đồ thị của hàm số

?2 a) Biểu diễn các điểm sau trên mặt phẳng tọa độ Oxy :

$$A\left(\frac{1}{3}; 6\right), \quad B\left(\frac{1}{2}; 4\right), \quad C(1; 2), \quad D(2; 1), \quad E\left(3; \frac{2}{3}\right), \quad F\left(4; \frac{1}{2}\right).$$

b) Vẽ đồ thị của hàm số $y = 2x$.

Tập hợp tất cả các điểm biểu diễn các cặp giá trị tương ứng $(x; f(x))$ trên mặt phẳng tọa độ được gọi là *đồ thị của hàm số* $y = f(x)$. Chẳng hạn, tập hợp các điểm A, B, C, D, E, F vẽ được trong **?2** a) là đồ thị của hàm số được cho bằng bảng ở ví dụ 1a); tập hợp các điểm của đường thẳng vẽ được trong **?2** b) là đồ thị của hàm số $y = 2x$.

3. Hàm số đồng biến, nghịch biến

?3 Tính giá trị y tương ứng của các hàm số $y = 2x + 1$ và $y = -2x + 1$ theo giá trị đã cho của biến x rồi điền vào bảng sau :

x	-2,5	-2	-1,5	-1	-0,5	0	0,5	1	1,5
$y = 2x + 1$									
$y = -2x + 1$									

a) Xét hàm số $y = 2x + 1$.

Để thấy $2x + 1$ xác định với mọi $x \in \mathbf{R}$.

Qua bảng trên ta thấy : Khi cho x các giá trị tùy ý tăng lên thì các giá trị tương ứng của $y = 2x + 1$ cũng tăng lên. Ta nói rằng hàm số $y = 2x + 1$ đồng biến trên $\mathbf{R}$.

b) Xét hàm số $y = -2x + 1$, ta thấy :

$-2x + 1$ xác định với mọi $x \in \mathbf{R}$.

Khi cho x các giá trị tùy ý tăng lên thì các giá trị tương ứng của $y = -2x + 1$ lại giảm đi. Ta nói rằng hàm số $y = -2x + 1$ nghịch biến trên $\mathbf{R}$.

Một cách tổng quát :

Cho hàm số $y = f(x)$ xác định với mọi giá trị của x thuộc $\mathbf{R}$

a) Nếu giá trị của biến x tăng lên mà giá trị tương ứng $f(x)$ cũng tăng lên thì hàm số $y = f(x)$ được gọi là **hàm số đồng biến trên $\mathbf{R}$** (gọi tắt là hàm số đồng biến).

b) Nếu giá trị của biến x tăng lên mà giá trị tương ứng $f(x)$ lại giảm đi thì hàm số $y = f(x)$ được gọi là **hàm số nghịch biến trên $\mathbf{R}$** (gọi tắt là hàm số nghịch biến).

Nói cách khác, với x_1, x_2 bất kì thuộc $\mathbf{R}$:

Nếu $x_1 < x_2$ mà $f(x_1) < f(x_2)$ thì hàm số $y = f(x)$ **đồng biến trên $\mathbf{R}$** ;

Nếu $x_1 < x_2$ mà $f(x_1) > f(x_2)$ thì hàm số $y = f(x)$ **nghịch biến trên $\mathbf{R}$** .

Bài tập

1. a) Cho hàm số $y = f(x) = \frac{2}{3}x$.

Tính : $f(-2)$; $f(-1)$; $f(0)$; $f\left(\frac{1}{2}\right)$; $f(1)$; $f(2)$; $f(3)$.

b) Cho hàm số $y = g(x) = \frac{2}{3}x + 3$.

Tính : $g(-2)$; $g(-1)$; $g(0)$; $g\left(\frac{1}{2}\right)$; $g(1)$; $g(2)$; $g(3)$.

c) Có nhận xét gì về giá trị của hai hàm số đã cho ở trên khi biến x lấy cùng một giá trị ?

2. Cho hàm số $y = -\frac{1}{2}x + 3$.

a) Tính các giá trị tương ứng của y theo các giá trị của x rồi điền vào bảng sau :

x	-2,5	-2	-1,5	-1	-0,5	0	0,5	1	1,5	2	2,5
$y = -\frac{1}{2}x + 3$											

b) Hàm số đã cho là hàm số đồng biến hay nghịch biến ? Vì sao ?

3. Cho hai hàm số $y = 2x$ và $y = -2x$.

a) Vẽ trên cùng một mặt phẳng tọa độ đồ thị của hai hàm số đã cho.

b) Trong hai hàm số đã cho, hàm số nào đồng biến ? Hàm số nào nghịch biến ? Vì sao ?

Luyện tập

4. Đồ thị hàm số $y = \sqrt{3}x$ được vẽ bằng compa và thước thẳng ở hình 4.

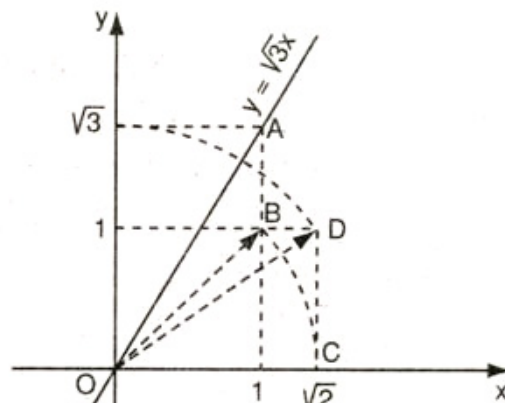
Hãy tìm hiểu và trình bày lại các bước thực hiện vẽ đồ thị đó.

5. a) Vẽ đồ thị của các hàm số $y = x$ và $y = 2x$ trên cùng một mặt phẳng tọa độ Oxy (h.5).

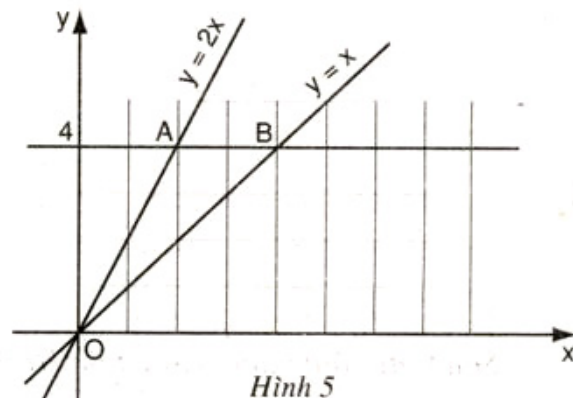
b) Đường thẳng song song với trục Ox và cắt trục Oy tại điểm có tung độ $y = 4$ lần lượt cắt các đường thẳng $y = 2x$, $y = x$ tại hai điểm A và B.

Tìm tọa độ của các điểm A, B và tính chu vi, diện tích của tam giác OAB theo đơn vị đo trên các trục tọa độ là xentimét.

6. Cho các hàm số $y = 0,5x$ và $y = 0,5x + 2$.

Hình 4

Hình 5

a) Tính giá trị y tương ứng của mỗi hàm số theo giá trị đã cho của biến x rồi điền vào bảng sau :

x	-2,5	-2,25	-1,5	-1	0	1	1,5	2,25	2,5
$y = 0,5x$									
$y = 0,5x + 2$									

b) Có nhận xét gì về các giá trị tương ứng của hai hàm số đó khi biến x lấy cùng một giá trị ?

7. Cho hàm số $y = f(x) = 3x$.

Cho x hai giá trị bất kì x_1, x_2 sao cho $x_1 < x_2$.

Hãy chứng minh $f(x_1) < f(x_2)$ rồi rút ra kết luận hàm số đã cho đồng biến trên $\mathbf{R}$.